

فصلنامه‌ی اقتصاد مقداری

صفحه‌ی اصلی وب سایت مجله:

www.jqe.scu.ac.ir

شاپا الکترونیکی: ۲۷۱۷-۴۲۷۱

شاپا چاپی: ۲۰۰۸-۵۸۵۰

دانشگاه شهیدپرآن ابواز

بررسی تابع تقاضا و تحلیل رفتار خانوارهای شهری ایران و برآورد کشش‌های قیمتی و درآمدی دهک‌های هزینه‌ای طی دوره ۱۳۷۶-۱۳۹۶

مهرنوش کلانی مهابادی*، مجید صامتی^{id}**، حسین شریفی رنایی***

* دانشجوی دکتری علوم اقتصادی، گروه اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران.
ایمیل: kalanimehrnoosh@gmail.com

** استاد اقتصاد، گروه اقتصاد، دانشکده علوم اداری و اقتصاد، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران (نویسنده‌ی
مسئول)

ایمیل: majidsameti@ase.ui.ac.ir

^{id} 0000-0002-2043-7491

آدرس پستی: اصفهان، میدان آزادی، دانشگاه اصفهان، دانشکده علوم اداری و اقتصاد کدپستی: ۸۱۷۴۶۷۳۴۴۱

*** دانشیار اقتصاد، گروه اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران.
ایمیل: sharif55r@yahoo.com

اطلاعات مقاله	طبقه‌بندی JEL	واژگان کلیدی
تاریخ دریافت: ۱۴ اردیبهشت ۱۳۹۸	C01, D12, R20	سیستم مخارج خطی، خانوارهای شهری،
تاریخ بازنگری: ۲۵ تیر ۱۳۹۸		کشش قیمتی، کشش درآمدی، رگرسیون
تاریخ پذیرش: ۲۴ مهر ۱۳۹۹		به ظاهر نامرتب

اطلاعات تکمیلی:

این مقاله مستخرج از رساله دکتری خانم کلانی مهابادی به راهنمایی دکتر مجید صامتی در دانشکده اقتصاد دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان) است.

قدردانی: از داوران گرامی که با نظرات و پیشنهادهای ارزشمند خود باعث بهبود این مقاله شده‌اند قدردانی می‌گردد
تضاد منافع: نویسندگان مقاله اعلام می‌کنند که در انتشار مقاله ارائه شده تضاد منافعی وجود ندارد.
منابع مالی: نویسندگان هیچ گونه حمایت مالی برای تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله دریافت نکرده‌اند.

ارجاع به مقاله:

کلانی مه‌بادی، مهرنوش، صامتی، مجید و شریفی رنای، حسین. (۱۴۰۰). بررسی تابع تقاضا و تحلیل رفتار خانوارهای شهری ایران و برآورد کشش‌های قیمتی و درآمدی دهک‌های هزینه‌ای طی دوره ۱۳۹۶-۱۳۷۶. فصلنامه‌ی اقتصاد مقداری (بررسی‌های اقتصادی سابق)، ۱۹(۳)، ۱-۳۲.

 [10.22055/JQE.2019.29396.2077](https://doi.org/10.22055/JQE.2019.29396.2077)

© 2022 Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0 license) (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

چکیده گسترده

معرفی:

بررسی مخارج مصرفی خانوارها و ارزیابی رفتار آن‌ها در هر اقتصادی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است که می‌تواند ضمن آشکار نمودن نتیجه اجرای سیاست‌های گذشته، نقشه راهی برای سیاست‌گذاری‌های دولت در سطح اقتصاد خرد باشد. با توجه به تنوع الگوی مصرف خانوارها و اهمیت چگونگی اختصاص درآمد محدود خانوار به کالاها و خدمات مختلف، بررسی رفتار مصرفی خانوارها، با استفاده از برآورد میل نهایی به مصرف فرامعیشتی و کشش‌های قیمتی و درآمدی، جایگاه ویژه‌ای در سیاست‌گذاری‌های اقتصادی دارد. لذا تحلیل تابع تقاضا و بررسی کشش‌های آن ضروری است. در این راستا هدف این مقاله بررسی رفتار مصرفی خانوارهای شهری و بررسی وضعیت گروه‌های مختلف کالایی اعم از جانشین و مکمل بودن در قبال یکدیگر می باشد.

متدولوژی:

این پژوهش با استفاده از اطلاعات خانوارهای شهری کشور طی سال‌های (1376-1396) و با بهره‌گیری از سیستم مخارج خطی (*LES*) و استفاده از تکنیک اقتصادسنجی رگرسیون به ظاهر نامرتب (*SUR*) به اندازه‌گیری پارامترهای تابع تقاضا و محاسبه کشش‌های قیمتی و درآمدی تابع تقاضای مصرفی ایران به تفکیک در قالب ۸ گروه کالایی پرداخته است. در

دستگاه معادلات به ظاهر نامرتبب ابتدا هر یک از معادلات به روش OLS^1 برآورد شده و پس از به دست آمدن پسماندها، برآوردی از ماتریس واریانس کوواریانس جملات اختلال ساخته می‌شود. سپس ضرایب معادله به روش GLS^2 تخمین زده می‌شوند.

یافته‌ها:

هر گونه رشد درآمد خانوارهای شهری، (پس از کسر مخارج حداقل معاش) ابتدا منجر به تقاضای بیشتر از گروه مسکن، سوخت و روشنایی می‌گردد و سپس به سایر گروه‌های کالایی اختصاص می‌یابد. بدین ترتیب، پس از گروه کالایی مسکن و انرژی به ترتیب گروه‌های کالایی خوراکی‌ها، حمل و نقل، کالاهای متفرقه، بهداشت و درمان، پوشاک، لوازم خانگی و تفریح و امور فرهنگی بیش‌ترین اولویت را برای اختصاص مخارج فرامعیشتی در بین خانوارهای شهری دارند. هم‌چنین، کم‌ترین سهم به گروه تفریح، امور فرهنگی و تحصیل با سهم هزینه نهایی ۰/۴۴٪ تعلق دارد.

نتیجه:

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که در اقتصاد ایران طی سال‌های ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۶، بطور متوسط، گروه مسکن و انواع انرژی‌ها (آب، برق، گاز و ...) با ضریب حدود ۳۴ درصد بیش‌ترین میل نهایی به مصرف حداقل معاش را دارد. پس از مسکن، گروه‌های کالایی خوراکی‌ها و حمل و نقل به ترتیب با ضریب ۱۹ و ۱۵ درصد در اولویت‌های بعدی تمایل خانوارها به اختصاص یک واحد اضافی از درآمد خود به گروه‌های مختلف کالا و خدمات قرار دارند. بنابراین، در طول ۲۰ سال اخیر، سه گروه کالایی مذکور بطور متوسط نزدیک به ۷۰ درصد دغدغه (تمایل) خانوارهای شهری ایران جهت تخصیص مازاد درآمد را شکل می‌دهند. از آنجا که ایران به عنوان کشوری در حال توسعه شناخته می‌شود، لذا این نتیجه مطابق با واقعیت‌های اقتصاد ایران می‌باشد. البته باید با برنامه‌ریزی‌های صحیح و هدفمند بتوان در آینده نزدیک، با رفع

¹ Ordinary Least Squares

² Generalized Least Squares

یا تعدیل این دغدغه‌ها، این نتایج را به نفع سایر گروه‌های کالایی و خدماتی که از نظر توسعه و پیشرفت مهم می‌باشند (از جمله تحصیل و بهداشت) تغییر داد.

نتایج پژوهش حاکی از منفی بودن کشش‌های قیمتی خودی می‌باشد که گویای حاکمیت قانون تقاضا بر تقاضای کالاهای مصرفی است؛ به عبارت دیگر، طبق تئوری اقتصاد خرد انتظار می‌رود که با افزایش قیمت کالا یا خدمت، با فرض ثابت بودن سایر شرایط، مقدار تقاضا برای آن کالا یا خدمت کاهش یابد. نتایج کشش‌های متقاطع قیمتی نیز نشان می‌دهد که رابطه مکملی بین گروه‌های کالایی وجود دارد که نشان‌دهنده آن است که در سبد مصرفی خانوارهای شهری ایران در سال ۱۳۹۶ تنوع کالایی و خدماتی زیادی وجود ندارد تا بتوان با تغییر قیمت‌ها کالاها یا خدمات را جانشین یکدیگر نمایند. همچنین طبق نتایج، گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها و گروه مسکن و انواع انرژی‌ها کالاهایی ضروری برای خانوار محسوب می‌شوند. گروه کالایی بهداشت و درمان یک کالای نرمال می‌باشد و سایر گروه‌های کالایی جزو کالاهای لوکس می‌باشند.

Reference

- Abrishami, H., & Mehrara, M. (1997). The consumer demand model and analysis on the changes in household consumption basket during the period of 1965-1993. *Iranian journal of trade studies*, 3, 135-164.
Avalabale at: <https://www.sid.ir/paper/794269/fa>. (in Persian)
- Akbari, A., Ahmadi Javid, M., Ziyae, M. & Barakati, S. (2017). Estimating Food Demand in Sistan and Baluchestan Using Two Systems of NNDS and QUAIDS. *Agricultural Economics Research*, 9(34), 93-116.
Avalabale at: http://jae.miau.ac.ir/article_2381.html. (in Persian)
- Baltagi, B. H. (2005). *Econometric Analysis of Panel Data*, Publisher, Wiley, P.314.
- Barten, A. P. (1969). Maximum likelihood estimation of a complete system of demand equations. *European economic review*, 1(1), 7-73.
- Blackorby, C., Boyce, R., & Russell, R. R. (1978). Estimation of demand systems generated by the Gorman polar form; A generalization of the S-branch utility tree. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 345-363.

- Blundell, R., & Ray, R. (1984). Testing for linear Engel curves and additively separable preferences using a new flexible demand system. *The Economic Journal*, 94(376), 800-811.
- Bollino, C. A., Perali, F., & Rossi, N. (2000). Linear household technologies. *Journal of Applied Econometrics*, 15(3), 275-287. [https://doi.org/10.1002/1099-1255\(200005/06\)15:3<275::AID-JAE560>3.0.CO;2-Q](https://doi.org/10.1002/1099-1255(200005/06)15:3<275::AID-JAE560>3.0.CO;2-Q).
- Brown, M., & Heien, D. (1972). The S-branch utility tree: A generalization of the linear expenditure system. *Econometrica* (pre-1986), 40(4), 737.
- Chalfant, J. A. (1987). A globally flexible, almost ideal demand system. *Journal of Business & Economic Statistics*, 5(2), 233-242.
- Christensen, L. R., Jorgenson, D. W., & Lau, L. J. (1975). Transcendental logarithmic utility functions. *The American Economic Review*, 65(3), 367-383. URL: <http://www.jstor.org/stable/1804840>.
- Creedy, J., & Sleeman, C. (2006). Carbon taxation, prices and welfare in New Zealand. *Ecological Economics*, 57(3), 333-345. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2005.04.015>.
- Deaton, A. & Muellboure, J. (1980). "An Almost Ideal Demand System". *American Economics Review* 70(3): 312-326.
- Deaton, A. S. (1974). The analysis of consumer demand in the United Kingdom, 1900-1970. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 341-367.
- Gudarzi Farahani, Y., & Abdoli, G. (2012). Estimating the Minimum Living with Linear Expenditure System in Iran and Determination of the Ratio of Households in Poverty. *Journal of social welfare*. 12 (45).143-172. <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-1008-fa.html>. (in Persian)
- Hooshmand, Z., Khodadad Kashi, F., & Khoshnevis, M. (2017). Evaluating the Consumption Behavior of Urban Families in Tehran Province. *Journal of economic policy*. 9(18). 184-203. [doi: 10.29252/jep.9.18.183](https://doi.org/10.29252/jep.9.18.183). (in Persian)
- Howe, H. (1975). Development of the extended linear expenditure system from simple saving assumptions. *European Economic Review*, 6(3), 305-310. [https://doi.org/10.1016/0014-2921\(75\)90014-8](https://doi.org/10.1016/0014-2921(75)90014-8).
<https://www.amar.org.ir/>
<https://www.cbi.ir/>
- Khosravinejad, A., (1991). Estimation of demand linear expenditure system for urban households in Iran. MA thesis in economics. Faculty of political and economic sciences, Shahid behesti university. Tehran.

Avalabale at: <http://sid.ir>. (in Persian)

Khosravinejad, A., (2016). Analysis of consumption behavior of rural households. Planning and budgeting organization, Macroeconomic affairs. Report number 9-21. 33.

Avalabale at: <http://mporg.ir/reports>. (in Persian)

Klein, L. R., & Rubin, H. (1947). A constant-utility index of the cost of living. *The Review of Economic Studies*, 15(2), 84-87.

Leser, C. E. (1941). Family budget data and price-elasticities of demand. *The Review of Economic Studies*, 9(1), 40-57.

Lluch, C. (1974). Expenditure, savings and habit formation. *International Economic Review*, 786-797.

Makian, N., & Saadatkhah, A. (2012). The Nonlinear Relationship between Energy Consumption and Economic Growth in Iran Based on Threshold Approach. *Journal of economic growth and development research*. 2(5). 45-68.

https://egdr.journals.pnu.ac.ir/article_81. (in Persian)

Mohammadzade, P., Behboodi, D., & Hekmati Farid, S. (2015). Comparing of Demand Systems in explaining of Iranian Urban Households consumption behaviour. *Journal of economic research*. 50(1). 193-216.

https://jte.ut.ac.ir/article_54102. (in Persian)

Motafaker Azad, M., Aghajani, F., & Amjadi, K. (2007). Studying the Demand Schedule and Consumption Behavior of the Urban Households of the Country. *Journal of productivity management*. 1(2). 199-226. https://jpm.tabriz.iau.ir/article_517952 (in Persian)

MUSGROVE, P. (1977). An extended linear permanent expenditure system (ELPES). In *Natural Resources, Uncertainty, and General Equilibrium Systems* (pp. 241-255). Academic Press.

Nygaard, V. M. (2013). An Almost Ideal Demand System Analysis of non-Durable Consumption Categories, Revised Version Thesis for the Degree Master of Economic Theory and Econometrics Department of Economics University of Oslo.

Pajooyan, J., & Ahmadi, M. (2012). Estimating the almost ideal demand system model for rural households in Iran. *Journal of financial economics*. 8(26), 13-32.

Avalabale at: http://ecj.iauctb.ac.ir/m/article_512782.html (in Persian)

Panahi, A., (1997). Analysis of consumption behavior in urban areas: The application of almost ideal demand system in the case in Iran. *Journal*

- of planning and budgeting. 5(28-29), 57-82. Avalabale at: <http://jpbud.ir/article-1-808-fa.html> (in Persian)
- Pollak, R. A., & Wales, T. J. (1969). Estimation of the linear expenditure system. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 611-628.
- Prokeinová, R. B., & Hanová, M. (2016). Consumer's behavior of the foodstuff consumption in Slovakia. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 220, 21-29.
- Arabpour, R., Jalaei, A., & Nejati, M. (2022). Investigating the effect of productivity shock on structural changes and water transfer potential between Iran and neighboring countries. *Quarterly Journal of Quantitative Economics (JQE)*, 19(4), doi: 10.22055/jqe.2021.34201.2260
- Sameti, M., & Izadi, S. (2014). Welfare Costs of Inflation on Different Income Deciles of Isfahan Urban Households. *Iranian journal of economic research*. 19(59). 117-152. https://ijer.atu.ac.ir/article_1414.html. (in Persian)
- Shahabadi, A., Sadeghi Motamedd, Z., & Chayani, T. (2022). The Effect of Types of Capital on Brain Drain in the Selected Petroleum Exporting Countries. *Quarterly Journal of Quantitative Economics (JQE)*, 19(3), -. doi: 10.22055/jqe.2021.32924.2233 (in persian)
- Sheng, Y. Nasir, SH. Zainalabidin, M. Mahir, A. and Alias, R. (2008). "Demand Analyses of Rice in Malaysia". Universiti Putra Malaysia, MPRA Paper 15062.
- Soori, A., (2012). Application of eviews 7 In econometrics. Tehran. Farhng publication.
- Avalabale at: <http://sid.ir>. (in Persian)
- Stone, R. (1954). Linear expenditure systems and demand analysis: an application to the pattern of British demand. *The Economic Journal*, 64(255), 511-527.
- Tian, G., & Chipman, J. S. (1989). A class of dynamic demand systems. In *Advances in econometrics and modelling* (pp. 93-116). Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-94-015-7819-6_7.
- Torkamani, J., & Dehghanpoor, H. (2009). Investigating the consumption behavior of urban and rural households in Iran. *Journal of water and soil sciences*. 13(48), 391-402.
- Avalabale at: <http://jstnar.iut.ac.ir/article-1-1029-fa.html>. (in Persian)

- Wales, T. J. (1971). A generalized linear expenditure model of the demand for non-durable goods in Canada. *The Canadian Journal of Economics/Revue canadienne d'Economie*, 4(4), 471-484.
- Wan, G. H. (1998). Linear estimation of the nonlinear almost ideal demand system: A Monte Carlo study. *Applied Economics Letters*, 5(3), 181-186.
- Woodland, A. D. (1979). Stochastic specification and the estimation of share equations. *Journal of Econometrics*, 10(3), 361-383. [https://doi.org/10.1016/0304-4076\(79\)90089-7](https://doi.org/10.1016/0304-4076(79)90089-7).
- Zellner, A. (1962). An efficient method of estimating seemingly unrelated regressions and tests for aggregation bias. *Journal of the American Statistical Association*, 57(298), 348-368.